

153. löggjafarþing 2022–2023.

Þingskjal x — x. mál.

Stjórnarfrumvarp.

Frumvarp til laga

um breytingu á safnalögum, lögum um Þjóðminjasafn Íslands og lögum um Náttúruminjasafn Íslands (samráð og skipunartími).

Frá menningar- og viðskiptaráðherra.

I. KAFLI

Safnalög, nr. 141/2011.

1. gr.

Á eftir 2. mgr. 7. gr. laganna kemur ný málsgrein, svohljóðandi:

Safnaráð boðar árlega til samráðsfundar með ráðherra, safnaráði, fulltrúum safna og safnafólks og þeim fagfélögum sem einkum koma að starfi safnanna. Safnaráð semur reglur um fyrirkomulag samráðsfundar, þátttakendur og dagskrá sem ráðherra staðfestir.

II. KAFLI

Lög um Þjóðminjasafn Íslands, nr. 140/2011.

2. gr.

2. gr. laganna orðast svo:

Ráðherra skipar forstöðumann Þjóðminjasafns Íslands, þjóðminjavörð, til fimm ára í senn. Viðkomandi skal hafa háskólamenntun og góða þekkingu á starfssviði safnsins. Endurnýja má skipun forstöðumanns einu sinni til næstu fimm ára.

Forstöðumaður Þjóðminjasafns, þjóðminjavörður, stjórnar starfsemi og rekstri safnsins. Hann ræður starfsfólk og er í fyrirsvari fyrir safnið.

III. KAFLI

Lög um Náttúruminjasafn Íslands, nr. 35/2007.

3. gr.

Eftirfarandi breytingar verða á 1. mgr. 5. gr. laganna:

- a. Á eftir 1. másl. kemur: Endurnýja má skipun forstöðumanns einu sinni til næstu fimm ára.
- b. 3. másl. fellur brott.

4. gr.

Lög þessi öðlast þegar gildi.

Greinargerð.

1. Inngangur.

Frumvarpið er samið í menningar- og viðskiptaráðuneyti í október 2022 eftir samráð við fulltrúa safnafólks. Frumvarpið er ekki á þingmálaskrá 153. löggjafarþings.

2. Tilefni og nauðsyn lagasetningar.

Menningar- og viðskiptaráðherra átti nokkra samráðsfundi með fulltrúm safna og safnafólks haustið 2022. Fundina sátu, auk starfsmanna ráðuneytisins, fulltrúar Félags fornleifafræðinga, Félags íslenskra safna og safnamanna (FÍSOS), Félags Þjóðfræðinga á Íslandi, Íslandsdeildar Alþjóðaráðs safna (ICOM, International Council of Museums) og Sagnfræðingafélags Íslands.

Á fundunum var rætt um nauðsyn þess að koma á fót reglubundnu samráði milli safnafólks, safnaráðs og ráðherra. Enn fremur var rætt um nauðsyn þess að samræma ákvæði um skipunartíma forstöðumanna höfuðsafnanna þriggja á Íslandi, Listasafns Íslands, Náttúruminjasafns Íslands og Þjóðminjasafns Íslands.

Markmið lagasetningarinnar er tvíþætt. Annars vegar að samræma skipunartíma forstöðumanna höfuðsafnanna þriggja, hins vegar að formgera árlegt samráð safnafólks með safnaráði og ráðherra.

3. Meginefni frumvarpsins.

Frumvarpið er breytingalagafrumvarp sem breytir þrennum lögum. Í fyrsta lagi er ákvæði um skipunartíma bætt við lög um Þjóðminjasafn Íslands og lög um Náttúruminjasafn Íslands. Í öðru lagi er ákvæði bætt við safnalög ákvæði þess efnis að árlega fari fram samráðsfundur ráðherra með safnaráði og safnafólki.

Á samráðsfundum menningar- og viðskiptaráðherra, sem getið er um í 2. kafla greinargerðarinnar, kom fram vilji bæði hjá ráðherra og safnafólki um að samræma ákvæði um skipunartíma forstöðumanna höfuðsafnanna þriggja, Listasafns Íslands, Náttúruminjasafns Íslands og Þjóðminjasafns Íslands. Í myndlistarlögum, nr. 64/2012, sem fjalla m.a. um Listasafn Íslands og safnstjóra þess, eru ákvæði um skipun safnstjóra og skipunartíma. Í 1. málsl. 1. mgr. 4. gr. laganna er svo kveðið á um skipun safnstjóra: „Ráðherra skipar forstöðumann Listasafns Íslands, safnstjóra, til fimm ára í senn.“ Í 3. mgr. sömu greinar segir svo: „Endurnýja má skipun safnstjóra einu sinni til næstu fimm ára.“ Sambærileg ákvæði er ekki að finna í lögum um Náttúruminjasafn Íslands eða lögum um Þjóðminjasafn Íslands.

Ákvæðið í myndlistarlögum á sér eldri rætur. Í lögum um Listasafn Íslands, nr. 58/1988, sem féllu brott í ársbyrjun 2013 við gildistöku myndlistarlaga, nr. 64/2012, var ákvæði sem laut að því að forstöðumaður gæti aðeins einu sinni verið endurskipaður til fimm ára. Ákvæðið orðaðist svo: „Endurnýja má ráðningu forstöðumanns einu sinni til næstu fimm ára ef meiri hluti safnráðs mælir með endurráðningu.“ Í skýringu við greinina í frumvarpinu, sbr. þskj. 796, 446. mál, á 110. lögb., er þessi ráðstöfun rökstudd svo: „Hér er sú breyting frá gildandi lögum að ráðning forstöðumanns er tímabundin við skemmst fimm og mest tíu ár. Er þessu ákvæði m.a. ætlað að stuðla að frekari fjölbreytni og endurnýjun í starfsháttum og stefnumótun safnsins. Ótímabundin ráðning forstöðumanna stofnana af þessu tagi gæti verið til þess fallin að skapa stöðnun og fullmikinn ósveigjanleika.“

Segja má að nú hafi þessi stefna, sem mótuð var vegna Listasafns Íslands þegar árið 1988, verið látin ná til allra þriggja höfuðsafna Íslands. Tillaga þess efnis í frumvarpinu er lögð til í fullu samráði ráðherra við fulltrúa safnafólks eins og rakið hefur verið. Með þessari ráðstöfun er verið að samræma skipunartíma forstöðumanna höfuðsafnanna þriggja.

Á sömu samráðsfundum og nefndir hafa verið að framan kom einnig fram vilji til að koma á formlegra samráði milli aðila. Fundir ráðherra með fulltrúum safnafólks haustið 2022 heppnuðust vel og ákveðið var að formbinda slíka fundi með aðkomu safnaráðs. Um safnaráð er kveðið í safnalögum, nr. 141/2011. Þar kemur fram í 2. mgr. 6. gr. að safnaráð sé ráðherra og öðrum stjórnvöldum til ráðgjafar um málefni safna. Ráðið er skipað til fjögurra ára í senn og samanstendur af fimm manns sem ráðherra skipar. Samband íslenskra sveitarfélaga, Félag íslenskra safna og safnamanna og Íslandsdeild Alþjóðaráðs safna (ICOM) tilnefna einn fulltrúa hvert félag en ráðherra skipar að auki tvo án tilnefningar. Um hlutverk safnaráðs er kveðið í 2. mgr. 7. gr. safnalaga. Ekki er sérstakt ákvæði um samráð í safnalögum en þó er þar ákvæði sem veitir ráðherra heimild til að fela safnaráði önnur verkefni á sviði safnamála, sbr. k-lið 2. mgr. 7. gr. safnalaga. Ráðherra hefur því nú þegar heimild til að fela safnaráði hlutverk vegna samráðsfunda en rétt þykir að kveðið sé skýrt á um þetta í sérstöku ákvæði.

4. Samræmi við stjórnarskrá og alþjóðlegar skuldbindingar.

Efni frumvarps þessa gefur ekki tilefni til sérstaks mats á samræmi við ákvæði stjórnarskrár eða alþjóðlegar skuldbindingar.

5. Samráð.

Frumvarpið snertir safnaráð og málefni íslensku höfuðsafnanna, Listasafns Íslands, Náttúruminjasafns Íslands og Þjóðminjasafns Íslands, í víðum skilningi. Samráð var haft við fagfélög sem tengjast málefnum safnanna eins og fram kemur í 2. kafla frumvarpsins. Frumvarpið er samið á grundvelli samráðsfunda milli ráðherra og fulltrúa safnafólks haustið 2022 eins og rakið hefur verið.

Frumvarpið var birt til samráðs við almenning og hagsmunaaðila í samráðsgátt stjórnvalda dagana ...

6. Mat á áhrifum.

Ekki er gert ráð fyrir að þær breytingar sem mælt er fyrir um í frumvarpi þessu hafi fjárhagsáhrif á ríkissjóð.

...

Um einstakar greinar frumvarpsins.

Um 1. gr.

Tilgangurinn með samráðsfundi ráðherra, safnaráðs og safnafólks er að vera vettvangur upplýsingargjafar og skoðanaskipta milli ráðherra annars vegar og safnaráðs og safnafólks hins vegar.

Til samráðs er jafnframt heimilt að bjóða fulltrúum fagfélaga sem helst tengjast málefna-sviði safnaráðs. Sem dæmi má nefna félög fornleifafræðinga, sagnfræðinga, þjóðfræðinga og listfræðinga. Safnaráð hefur samráð við ráðherra safnstjóra höfuðsafna um hverjum skuli boðið til þátttöku.

Um 2. gr.

Ákvæðið byggist á sambærilegu ákvæði í 3. mgr. 4. gr. myndlistarlaga, nr. 64/2012. Þar er kveðið á um að endurnýja megi skipun safnstjóra einu sinni til næstu fimm ára. Um Listasafn Íslands giltu áður lög nr. 58/1988 en þau féllu niður þegar myndlistarlög tóku gildi 1. janúar 2013. Í Listasafnslögunum var í 1. mgr. 4. gr. ákvæði sama efnis sem ákveðið var að halda í nýjum myndlistarlögum. Í frumvarpi því sem varð að myndlistarlögum, þskj. 713, 467. mál á

140. lögþ., segir í skýringum við 4. gr.: „Það hefur verið framkvæmd ráðuneytisins að forstöðumenn listastofnana gegni að öðru jöfnu ekki starfi lengur en að hámarki tvö starfstímabil þar sem æskilegt sé að stuðla að þróun og endurnýjun listgreinanna.“ Tilgangur þessa nýja ákvæðis í lögum um Þjóðminjasafn Íslands er að samræma þessi sjónarmið þannig að þau nái til forstöðumanna allra þriggja höfuðsafnanna: Listasafns Íslands, Náttúruminjasafns Íslands og Þjóðminjasafns Íslands. Eftir breytinguna gilda sömu sjónarmið við skipun safnstjóra allra safnanna.

Um 3. gr.

Um a-lið. Sjá skýringu við 1. gr.

Um b-lið. Ákvæði 3. másl. 1. mgr. 5. gr. gildandi laga um að safnstjóri sitji stöðu sinnar samkvæmt í safnaráði er felld brott enda á það ekki við lengur. Í safnalögum, nr. 141/2011, sem tóku gildi 1. janúar 2013, kom inn ákvæði 3. mgr. 7. gr. sem segir að forstöðumenn höfuðsafna sitji fundi safnaráðs stöðu sinnar vegna.

Um 4. gr.

Ákvæðið þarfnast ekki skýringar.